

is de schilderkunst van pjeroo roobjee zonder meer literatuur ?

Kauseurs zijn er onder de literatoren weinig, in de schilderkunst zijn ze praktisch onbestaande. Neem nou eens het geval Roobjee. Kauseur? Ja, beslist. Echter geen diplomatieke fezelaar die bij iedereen zijn hand in de kous laat wonen. Maar een verteller die je, en in de eerste plaats ook zichzelf, met ironie boven de knieën kietelt.

Reeds tien jaar lang lever ik met verklaringen over het werk van deze schilder een intens gevecht met mezelf. Door het literair karakter van Roobjee's werk, dat aan de basis zo gedacht en ook als dusdanig in beelden „vertaald" wordt, laat de kijker zich al te vaak en gemakshalve strikken in het verhaal zelf, zonder dat hij oog heeft voor de manier waarop Roobjee zijn schilderijen bevolkt en beeldend klimatiseert.

Zijn beide aspecten, het literaire en het beeldende, aanwezig en hoe zitten ze in zijn werk in elkaar gemeten? Om dit na te gaan acht ik het belangrijk, in de eerste plaats als persoonlijke uitdaging, want ik ben absoluut geen aanhanger van het literaire gegeven in de schilderkunst, enkele schilderijen van Roobjee door middel van het kijken af te lezen.

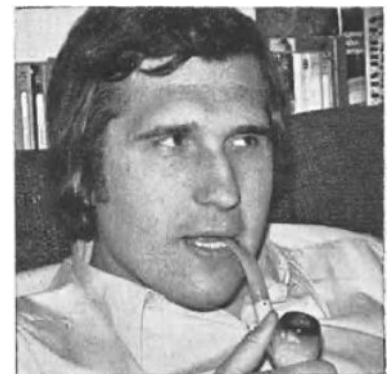
Een schilderij is voor Roobjee het meest voor de hand liggend middel om zich te vermommen. Tijdelijk te ontsnappen aan de gekompromitteerde positie ons toebedeeld door de natuur, d.w.z. wezen, omgeving, plaats en omstandigheden. Schilderend leeft Roobjee zich in de rol in: acteur en regisseur is hij duiveltje-doet-al, maar steeds met een niet te doorgronden spijt als het schilderij af is. Want de vermoming duurt één schilderij, slechts één schilderij lang.

Zo'n schilderij heet: „Roobjee en een

roland patteeuw

Geboren te Rumbeke (West-Vlaanderen) in 1945. Redakteur beeldende kunsten *Kreatief* en *Visueel*, medewerker beeldende kunsten aan *Revolver* en *Ons Erfdeel*. Publiceerde onder meer: *Lucassen, vervreemding en kitsch, het wezen van een beelding* (1972), *Facetten van Geometrisch-Abstrakte en Konstruktieve kunst na 1945* (1971), *Jet Geys, een roman omtrent motivatie en werkelijkheid* (1972), *Lucassen en Van Elk ...zogezegd* (1973), *Roger Raveel, een creatief moment sinds het ekspressionisme* (1973), *Beeldende kunst als levenshouding* (1973). Lid van de Internationale kunstkritiek. Realiseerde samen met Geert Lepez een film over de keldergangen van Beervelde (1969).

Kapellestraat 35. 8788 Wakken (West-Vlaanderen).

is de schilderkunst van pjeroo roobjee zonder meer literatuur?

Mon légionnaire (180x122, 1973) door Pjeroo Roobjee.

stukje Marlène Dietrich, die fluistert in het duister: «Mon légionnaire» (1973).

Het klimaat van dit schilderij wordt vooral opgeroepen door de omgeving die gedeeltelijk bestaat uit een op het doek geschilderd landschap (rechts) en het gedeelte links dat als landschap aandoet, maar eigenlijk meer een „geïkonografeerde” stof is die herinnert aan het verblijf van de soldaat in zijn legioenomgeving. In het planmatig verloop van het schilderij maakt „het landschap” globaal het laatste plan uit, d.w.z. het bevindt zich voor de kijker het diepst in het schilderij. Een geel vlak (links boven) met blauwe

omranding (beiden „ikonografisch aangestast”) licht het been met rode slofje uit het vlak van het schilderij op en doet de knie even naar voren komen, waardoor de plaats van het bengelend been in de vrijgemaakte ruimte van het schilderij bepaald wordt. Die ruimte komt er natuurlijk niet alleen door het vooruitgooien van de knie, maar eveneens door de planmatige plaats van de legionair, wiens gezicht en handen naar de essentie van bruin als verf (niet gemengd) geschilderd zijn, d.w.z. geweldig plat in het vlak. De beeldende binding van de legioensoldaat met het been, van de bovenrand van het schilderij tot waar de kous ophoudt, gebeurt eveneens door middel van de bruine kleur. Uit het midden van deze zelfde bovenrand is een „anekdotisch” muurtje geschoven dat samen met het afsnijden van de benedenhoeken door het kleurcontrast met de rest van het schilderij en door de opstelling (als een driehoek verbonden) het eerste plan van het schilderij uitmaakt, ook de plaats van de legioensoldaat bepaalt en determinerend is voor de globale ruimte van het schilderij. Naast de afgelezen puur beeldende gegevens zijn er ook meer literaire gegevens die in de anekdotiek van het beeld zijn vastgelegd. Zoals een rustende vrouwenhand met gespreide vingers op de schouder van de legionair die eveneens een beeldende binding van de legioensoldaat met „Marlène” benadrukt. Of een gele adder, door het kleurgebruik op het eerste plan, die uit de rechterzijkant van het schilderij schuift en „het venijn zit ergens onder de huid” symboliseert. Roobjee is één van de zeldzame overgebleven kunstenaars van een jonge generatie schilders die zich vanaf 1965 vooral in het Gentse hebben gemanifesteerd.

Het verschijnsel is niet eens zo merkwaardig, daar het onverbiddelijk aantoont dat de tijd de scherpste rechter is. Hoogst opmerkelijk daarentegen is dat Roobjee zich niet aangetrokken voelde om het begrip tijd schilderend te verkorten, want hij heeft zich als geboren verteller, geduldig, „met morbide schoonheid” aan het schrijven op het doek gezet.

Dit was nodig om te ontsnappen aan de greep van de „prinsen-smaakmakers”, d.w.z. het entoerage van „kenners” die de jonge generatie van dat moment (en de geschiedenis herhaalt zich ook nu) wilden voorhouden hoe het allemaal zou moeten. Tenminste indien je als jong kunstenaar tijdelijk een plaatsje wilde hebben bij de zgn. jonge elite. Alleen zij die zich van deze pooiersmentaliteit konden vrijwaren en voor zichzelf een manier van zijn, een visie, waarmaakten, bleken in staat een beeldend resultaat te laten zien dat niet alleen een creatieve densiteit bezit, d.w.z. authentiek is, maar tevens een ontwikkeling kan voorleggen die een logische continuïteit illustreert. Tot deze kunstenaars reken ik Pjeroo Roobjee.

Zoals eerder in dit stuk gesteld, is de voedingsbodem van Roobjee's werk voortdurend literair. Hoewel dit ongetwijfeld in zijn beeldend bezig zijn wordt doorgetrokken, komen in zijn werk verrassende plastische spanningen voor zoals in het schilderij „*Ik verlang dat mijn asse ruste aan de oevers van de Poekebeek, te midden de Poekenaars die ik zozeer heb liefgehad*” (1971).

Dit is een doek, waar het eerste plan geïd wordt door een „ikonografische” rand rondom het schilderij die uitvloeit in de linker en rechter benedenhoek. Deze zijn op dezelfde manier detaillistisch ge-

schreven, maar worden al onmiddellijk van het eerste plan in het schilderij verdrongen door links het „rode” in het schilderij stappende been met „geveulgelde” basket-ballpantoffel en rechts een met bloed bedrukte hand die van buiten (onder) het schilderij omhoog reikt.

Het meest boeiende beeldende onderdeel van dit schilderij vind ik de manier waarop in een weke „aaneengesluisde” beweging de geopende draperie, hoofdkussen, laken, en dekens in één vloeiende S-beweging geschilderd zijn met in het hoofdkussen (als directe beeldende tegenstelling) het *hard mannelijk* hoofd van de stervende. Om niets in het zojuist beschreven gedeelte op hetzelfde beeldend niveau te laten meespelen, zijn het lichaam (wat ervan geschilderd is) en de handen van de stervende en van de personages er omheen, zonder beeldende nadrukkelijkheid gelaten. Rondom het sterfbed zijn Roobjee's geliefden samengekomen. Personages die hem hebben geboeid en hem in zijn ambiguïteit zijn bijgetreden.

In de twee besproken schilderijen staat Roobjee centraal. De ene keer als verliefde soldaat, bereid het been van „Marlène” door de kous heen te kussen, de andere keer „eeuwig” rustend. Een soort laatste herinnering vooraleer „het beeld” asse wordt.

Tenslotte zien we hem, binnen het bestek van deze korte proeve, als een te laat ingetoomde „Vlaamse” hengst in „*Het Overspel*” (1974-75) (1).

Als je ziet dat dit schilderij volledig steunt op de spanning tussen de vormgeving (de karikaturale uitbeelding) en het voorgestelde, dan begrijpt men onmiddellijk hoe parodie en persiflage elkaar in dit werk overlappen.

is de schilderkunst van pjeroo roobjee zonder meer literatuur?

Ik veriang dat mijn asse ruste aan de oevers van de Poekebeek, te midden van de Poekenaars die ik zozeer heb liefgehad (1971) door Pjeroo Roobjee

De kameromgeving wordt in dit schilderij overheerst door gelen en groenen, gemengd, transparant over elkaar geschilderd of in diverse tonen (kontrast) opgedreven of verminderd. Het spel van licht en donker. Dit is als het ware „het dekor”, waarin de scène na het overspel zich afspeelt. Van het kleurgebruik in de kameromgeving maakt Roobjee dankbaar gebruik om de voorwerpen en personages beeldend bij elkaar te schrijven, d.w.z. het geheel in het klimaat van het gebeuren te plaatsen.

De omgevallen stoel links vooraan, de rollende champagnefles en de rechterhoek van het werk vormen een driehoek die belangrijk is voor de ruimte-ervaring van het schilderij en de plaats van de personages. De stoel valt als het ware naar ons toe, uit het schilderij (moet gedeeltelijk buiten het schilderij gedacht worden). De hals van de fles verwijst naar het meest verwijderde punt en op dezelfde lijn staat een weerstand biedende voet van de „overspeler” naar voren geschoven en de vastberaden statische voet van hij die zal berechten. Met middenin een gevallen, natrillend mes in een vrouwenbroekje, d.w.z. een mannelijk element dat in de vrouwelijke weekheid van het linnen inslaat, maar tevens het verband legt met de vrouw die zich buiten de driehoek bevindt en dus op een andere manier aan het gebeuren deelneemt. Uit de houding van de drie personages, die door een omstrengeling en door de kleur gebonden zijn, ontwikkelt zich een enorme dynamiek die bepalend is in de zojuist beschreven ruimte. Aan de ene zijde van die dynamiek, de Vlaamse pin-up in Playboy-achtige kleuren geschilderd, en rechts meer vooraan in het schilderij, de kommissaris die zal berechten.

Het overspel (200x180, 1974-'75) door Pjeroo Roobjee.

Maar een van de meest interessante beeldende aanduidingen in dit schilderij (een soort antiklimaks in de dynamische spanning) is de penis uit de broek van de man. Hangend, afgezakt, nu nutteloos maar belangrijk als beeldende en literaire getuige, daar deze in de kleur met de vrouw verbonden is.

Roobjee schildert vanuit een literaire aandrift, d.w.z. dat hij uitgaat van een literaire emotie, gekoppeld aan een narratieve manier van schilderen. Wordt het beeldend klimaat van zijn werk hoofdzakelijk door de genoemde elementen bepaald, toch zou het fout zijn aan de zuivere beeldende gegevens in zijn schilderkunst achteloos voorbij te lopen.

(1) Is een klassieke kompositie (interpretatie) naar het schilderij van Garnier